

Wass Albertről

VISSZHANG - XLIX. évfolyam 10. szám, 2005. március 11.

Szíves tudomásukra: Wass Albertnek soha nem volt olyan fényképe, amelyen Hitlerrel kezet fogott, tekintettel arra, hogy ő azt az embert és tanításait mélyen megvetette. Én vele nőttem fel, tehát tudnom kellett volna ilyen fotóról. Ha mindaz igaz lenne, amit Kunstár Csaba a Szimpátia a Sötétséggel című cikkében (ÉS, 2005/5.) állít - én soha nem nyertem volna felvételt a West Point Katonai Akadémiára, és nem lehetett volna belőlem dandártábornok az USA hadseregében. Ez kizárt lett volna, ha csak egy igazságtöredék lenne az ön állításaiban!

A hírhedt 1946-os bírósági pert, mely Wass Albertet a távollétében ítélte el, tüzetesen átvizsgálta az USA Igazságügyi Minisztériuma 1978-ban, és hivatalos jogi szakértők szerint egyértelmű volt, hogy politikai koncepciók perről van szó. Mivel egyetlen bizonyíték nincs alátámasztva apám ellen, ezért nem indított ellene eljárást sem amerikai, sem európai kivizsgáló bíróság. Nincs hiteles szemtanú! Előre kitervelt, megjátszott, megvett tanúskodásban viszont nem volt hiány. Ezért mi nem is Wass Albert rehabilitálását tűztük ki célul, hanem annak a korrupt rendszernek a felülvizsgálatát, amely még mindig fenntartja a háborús bűnös vádat - igazságtalanul. Tehát nem Wass Albert felülvizsgálata a kérdéses, hanem a nemzetközi joghoz mérve megalapozatlan, a hamis ítéleteket elfogultan osztogató törvénykezést kell kritikusan mérlegre tenni és hatályon kívül helyezni. Apám csak egy azok közül, akiket törvénytelenül ítéltek el a sötét korszak ama "népbírósága."

Kunstár úr kétes történész feltárómunkára hivatkozik. Elvárom, hogy szolgáltatson megfelelő bizonyítékokat az állításai igazolására. Nem tisztességes dolog a közvéleményt úgy befolyásolni, hogy a kimondott szavak mögött nincs fedezet. Támassza alá azt az állítást, hogy Wass Albert kezet fogott Hitlerrel! Szégyen, hogy egy újságíró a fantáziálást összetéveszti a tényekkel. Sőt, még azt is tudni véli, hogy ez a nem létező fénykép apám haláláig az astori háza falán lógott. Ezzel a megtévesztéssel az író hitelét szándékosan és kártékonyan rombolja.

Egyáltalán nem tudunk arról, hogy az erdélyi írók és költők elhatárolódtak volna apánktól. Sőt, éppen 1937-ben (ellentétben a cikk írójának véleményével) elismerést kapott Wass Albert az erdélyi írók körében! A Helikon főszerkesztője, Abáfy Gusztáv ezt írta róla: "Wass Albert nem annyira konzervatív, mint haladó, a kisebbségi létmódban felnőtt új nemzedéket képviseli, s míg egyrészt az erdélyi arisztokrata nemesség minden erényével rendelkezik, mégis meglepő nyitottsággal és toleranciájával testesíti meg a transzszilvanizmus eszméjét, melyben helye van a magyaroknak is és más nemzetiségű népeknek is." (Abáfy Gusztáv: Erdély új írói, Kolozsvár, 1937.) Wass Albert rengeteg elismerést és támogatást kapott a haladó, nemzeti és humanista erdélyi írók és költők népes csoportjától, kortársaitól - ez nem vita kérdése:

"Természetérzéke, tájmegidéző képessége csodálatos. Művei szélesen hömpölygő, robbanó erejű, nagyvonalú alkotások. A fiatal erdélyi prózaírók közül kiválik egyéni hangjával, látásmódjával; izgalmas történetei úgy áradnak belénk, mint egy forró vérhullám." (Molter Károly szavai. Lásd: Erdélyi Elbeszélők, Kolozsvár, 1941. E kötetben szerepel még: Asztalos István, Bánffy Miklós, Gagy László, Gulácsy Irán, Hunyady Sándor, Kacsó Sándor, Kemény János, Kós Károly, Kovács László, Kuncz Aladár, Makkai Sándor, Molter Károly, Nyíró József, Sipos Domokos, Szencei László, Tamási Áron: az erdélyi magyar irodalom színe-java!)

Wass Albert merész nézeteket vallott, s a történelem őt fogja igazolni: már ifjú éveiben felismerte, hogy

Erdély történelmileg multikulturális, többnyelvű, multinemzetiségű sajátosságot hordoz. Wass Albert büszke volt arra, hogy Erdélyben mondták ki először a szabad vallásgyakorlatot és vallási türelmet a magyar fejedelmek. Hitt abban, hogy olyan törvényeknek kell megszilárdulniuk Romániában, amelyek figyelembe veszik a több nép és nemzetiség közös és egyenlő jogait. Közel állt hozzá Kossuth álma, a Dunai Konföderáció, mely a sokféle nemzetiség békés együttélését tiszteletben tartja és biztosítja. A szülőföld szeretete, mely minden nép számára ősi jog, nem volt számára másokat kizáró, sőt, befogadó volt. Számára történelmi adottság volt, hogy Erdélyt otthonának tekintette a magyar, a szász, a zsidó, az örmény, a cigány és a román ember. A békés és demokratikus együttélés alternatívája az etnikai tisztogatás: mint a balkáni helyzet Boszniában és az incidensek Szerbiában, nem beszélve az arab-izraeli konfliktusról. A demokratikus átalakulás kezdetén, a 90-es évek elején, mikor a szovjet blokk széthullott, ő attól tartott, hogy a szovinizmus feléled a kis népek rovására. Ezért bízott abban, hogy az Európai Unióban őrködnek a kisebbségek jogai felett.

Ajánlom a cikk írójának, Kunstár Csabának és a hozzá hasonlóan gondolkodó olvasóknak, hogy vegyék a kezükbe azt a könyvet, mely tavaly decemberben jelent meg: A gróf emigrált, az író otthon maradt: Wass Albert igazsága. A könyv szerkesztői Takaró Mihály irodalmár és Raffay Ernő történész, társszerzők: Vekov Károly kolozsvári történész, Balázs Ildikó és Lukácsi Éva. A könyv a Czegei Wass Alapítvány támogatásával jött létre. A szakértők hiteles kutatásai megvilágítják az ellentmondásokat és segítenek abban, hogy a hamis képzetek és előítéletek megszűnjenek végre Wass Albert körül.

A könyv az író korának társadalmi, politikai és irodalmi hátterét is objektív, tudományos és alapos vizsgálat alá veszi.

Wass Albertnek nem volt mit titkolnia: egy író nem rejtheti véka alá meggyőződéseit.

Nem véletlen, hogy írásainak népszerűsége nő: ma is megszólítja az embereket, bármilyen élethelyzetben is legyenek. Műveinek hőseit a judeo-keresztény etikai értékek vezérlik. Az ő szemében soha nem az esett ítélet alá, hogy ki milyen fajta, néphez, osztályhoz, vallási felekezethez tartozott, hanem az egyén szavai és tettei kerültek mérlegre. Elítélte azt a magatartást, mely önző előnyöket kovácsolt más fajok, nemzetiségűek, felekezetűek rovására - legyen az magyar, német, román, zsidó egyed, aki ezért kritikát érdemel. Véleménye szerint az a rendszer, mely ezt a magatartásformát engedélyezi, bukásra van ítélve. Ugyanakkor, mélyen együtt érzett a szenvedőkkel és az emberi jogaikban megalázott kisebbséggel.

Mindezt azért mondtam el, hogy világosan feltárjam: ilyen volt Wass Albert. Szerette nemzetét, de nem volt képes más nemzetek, fajok, vallások gyűlöletére. Elutasítom azt a hamis állítást, hogy Wass Albert a hungarista mozgalomnak híve, támogatója, elkötelezett harcosa lett volna - nemhogy ötven évig, de egy napig sem! Ő azzal a szellemisséggel nem tudott azonosulni. Természetesen, ha irodalmi vagy nemzeti témájú cikkek megírására kérték fel az emigrációs magyar újságok, ő ezt magyar népe és Erdély ügyének szolgálatában vállalta. Ő elsősorban író volt, keresztény volt és hazafi volt. Ha valaki ezekben a kérdésekben vitatkozni akar, akkor elvárjuk, hogy mutassa be a bizonyítékokat, melyek ezeknek az ellenkezőjéről szólnak. Kihívom vitára azokat, akik hiteles bizonyíték hiányában felelőtlenül beszélnek arról az emberről, aki nemcsak hirdette, de élte is azt, amiben tiszta szívvel és rendületlenül hitt.

Czegei Wass Huba
Dandártábornok

*

Egy próféta szerint jaj azoknak, akik a gonoszt jónak mondják és a jót gonosznak, valamint a sötétséget világossággá, s a világosságot pedig sötétséggé teszik. Néhány hónappal ezelőtt éppen azért kezdtem bele Wass Alberttel kapcsolatos riportom (Szimpátia a Sötétséggel, ÉS, 2005/5.) írásába, mert zavart a néhai gróf körül gerjesztett "köd", ami - többek között Turcsány Péternek (Tisztelt Főszerkesztő Úr!, ÉS, 2005/9.), illetve kiadójának köszönhetően - egyre átláthatatlanabb. Riportom nem titkolt célja volt, hogy - a magam szerény módján - néhány kezdőlépést tegyek annak kiderítésére, ki is volt Wass Albert - hogy a

gonoszt ne mondjuk jónak, vagy éppen ellenkezőleg, a jót gonosznak.

Mindketten olyan kijelentéseket tulajdonítanak nekem, amelyeket soha nem állítottam.

1. Soha nem állítottam azt, hogy az író astori házának falán egy olyan fotográfia volt látható, amin Hitler és Wass kezét fogják. Ezzel szemben riportomban egy emléklapról teszek említést, amelyet Hitler 1936-ban adott az ifjú Wassnak. A berlini olimpián a gróf - állítólag - céllovászatban első lett, de mivel magyar színekben indult, Románia óvást nyújtott be, így nem vehette át az érmet. Adolf Hitler nem akart diplomáciai konfliktust az ügyből, ezért egy díszes oklevéllel igazolta a gróf teljesítményét.

2. Wass Albertet 1935-ben nem választhatták az Erdélyi Helikon tagjává, hiszen az ifjú gróf nem volt jelen a Marosvécsen rendezett találkozón. Egy évvel később, 1936 júliusában lett az Erdélyi Helikon tagja Wass Albert. A zsidó származású és liberális írók (pl. Bárd Oszkár, Ligeti Ernő, Endre Károly, Tompa László, Balázs Ferenc stb.) távolmaradásukkal tiltakoztak a radikális nacionalista Wass Albert meghívása miatt.

Az Erdélyi Helikon 1937-es találkozóját már a Wass-rezidencián tartották meg, amelytől a liberális irányzat teljes egészében elhatárolta magát. Az ifjú gróft - a találkozó után - a román csendőrség rövid időre le is tartóztatta, hiszen a házkutatás során jelentős mennyiségű, a hitleri Német Birodalomból származó propagandaanyagot koboztak el tőle (!).

Ami pedig W. A. 1940 utáni érdemeit illeti, talán nem túlzás őt "kurzusírónak" titulálni - mindez magyarázat lehet arra, hogy a magyar történelem egyik legsötétebb (ha nem a legsötétebb) időszakában (1944) hogyan lehetett a harmincas éveiben járó író az MTA tagja. Engedtetsek meg, hogy idézzem Bókay János, a Révai Könyvkiadó egykori vezérigazgatójának levelét. Wass Albert szerzői jogi vitába keveredett kiadójával, ugyanis az ifjú író nagyobb százalékot követelt, mint amit a már befutott írók (pl. Márai Sándor vagy Tamási Áron) kaptak műveik után. Bókay 1943 februárjában a gróffal kapcsolatosan megjegyzi: "Wass műveiből, minden propaganda ellenére normális, vagyis könyvkereskedői úton csak a legminimálisabb példányszámot tudtam eladni - művenként cca. 1500 példányt -, ami egyáltalán nem mutat valami nagy népszerűségre."

3. Cikkemben - ha Turcsány Péter figyelmesen olvasta volna el - azt állítottam, hogy Czegei Wass Albertnek 1979-ben kellett elszámolnia múltjával az USA Igazságügyi Minisztériumának, és nem 1957-ben. Ebből az alkalomból született Rövid önéletrajza, amelynek "meseszerű állításait" Turcsány Péter késő tényként fogadja el; például, hogy 1944-ben Veress hadtestparancsnokkal az ország háborúból való kiugrását készítették elő, ezt megelőzően pedig az Ellenzék című lapnál tevékenykedett, ahol 1943-ban SS-tisztek lehetetlenítették el munkáját.

Számomra ellentmondásos, hogy míg W. A. - az Ellenzék című lapnál és a honvédség kötelékein belül - birodalomellenes tevékenységet folytatott, addig ugyanettől a Birodalomtól "a fronton tanúsított hősiességéért" vaskereszt kitüntetéset kapott. Nem beszélve arról, hogy Magyarország német megszállása 1944-ben történt, tehát az író nem konfrontálódhatott SS-esekkel. Az Ellenzék egykori munkatársai pedig nem is ismerték a gróft (lásd Szabó András: Két igazság nincs, ÉS, 2005/7.).

Ami pedig a Wass-sal kapcsolatos vizsgálatokat (Simon Wiesenthal Központ is nyomozott az ügyben) illeti, nem azt állapították meg, hogy "nem háborús bűnös", hanem - dokumentumok hiányában - "NEM BIZONYÍTHATÓ A HÁBORÚS BŰNÖSSÉG" - a kettő között nagy a különbség.

4. Komolytalannak tartom Turcsány Péternek A Hídfő című szélsőjobboldali, emigráns lappal kapcsolatos állításait. Fő kifogásom nem a főszerkesztő nyilas voltára vonatkozott, hanem arra, hogy a lap munkatársainak nagy része a szélsőjobbos ideológia elkötelezettje volt. Wass Albert rendszeres szerzője volt A Hídfőnek, ahogy a Hungarista Mozgalom Hírszolgálatának is évtizedeken át volt aktivistája.

Ha a Kráter Kiadó vezetője elolvasta volna a cikket, abból kiderül, hogy 1942 novemberében a Szamosvidék című újságnak nem tudósítást küldött a Kaukázusból, hanem interjút adott a Désen megjelenő sajtóorgánumnak. A lap címlapján hozza a beszélgetést, ami egyáltalán nem tartozik Wass írói

munkásságához.

Kunstár Csaba

P. S.: Feltehetően folytatom W. A. életével kapcsolatos riportomat, hiszen mit sem tudunk (vagy amiről tudomásunk van, az nem megbízható forrásból származik) emigrációban eltöltött évtizedeiről.